

ЕКСПЕРТНИЙ ВИСНОВОК

щодо формування та реалізації місцевих політик у сфері протидії туберкульозу та ВІЛ/СНІДу (місто Київ)

1. Аналіз ситуації станом на лютий 2018 року

Заходи з протидії СНІДу, що були реалізовані за останні 15 років у м. Києві, принесли вагомий результат. Проте між досягнутими на сьогоднішній день успіхами і метою викоринення епідемії СНІДу і раніше існує надмірно великий розрив. Досі поза увагою залишається значна кількість людей з соціальними проблемами. Наявні ресурси з різних джерел не використовуються з максимальною віддачею, і нерідко їх не вистачає. Стигма і дискримінація окремих категорій людей, насамперед з груп підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ або людей, які живуть з ВІЛ/СНІД продовжують залишатися одним з основних бар'єрів.

Збереження сьогоднішніх темпів діяльності у сфері ВІЛ/СНІДу недостатньо для викоринення епідемії, яка постійно змінюється. Кількість людей, які інфікуються ВІЛ, постійно збільшується, що призводить до ще більшого зростання загальної чисельності людей, які живуть з ВІЛ та потребують допомоги. Поширення ВІЛ та супутніх медико-соціальних проблем призведе до суттєвого збільшення витрат у майбутньому.

З 2014 року країни світу при координації Об'єднаної програми ООН з ВІЛ/СНІДу (ЮНЕЙДС) почали перехід на нову стратегію подолання епідемії ВІЛ-інфекції - Фаст Трек (Fast-Track).

Стратегія стала відповіддю на результати наукових досліджень в області ВІЛ, які довели 96 відсотковий результат у припиненні передачі вірусу за умови отримання лікування. Перед країнами були поставлені цілі забезпечити визначення ВІЛ + статусу у 90 % людей, що живуть з ВІЛ, забезпечити 90 % людей, які знають свій статус, антиретровірусним лікуванням, і досягти у 90 % людей, які отримують лікування, невизначуваного рівня вірусного навантаження. Реалізація цих цілей гарантує контроль над епідемією до 2020 року і припинення епідемії до 2030 року.

Одним з принципів реалізації Стратегії Фаст Трек є припинення епідемії в 30 країнах, що несуть 90 % тягаря епідемії, і зокрема в 200 містах цих країн, де концентрується четверта частина всіх людей, що живуть з ВІЛ в цих країнах.

Україна є однією з 30 країн Фаст Трека, а Київ є одним з міст глобальної ініціативи Стратегія Фаст Трек у великих містах (Fast-Track Cities Initiative).

У доповіді Об'єднаного агентства ООН з ВІЛ/СНІДу (ЮНЭЙДС) і ООН-Хабітат (Програма ООН з населених пунктів), присвяченої подоланню ВІЛ-інфекції у великих містах, м. Київ названий одним з найбільш уражених епідемією ВІЛ/СНІДу міст регіону Східної Європи і Центральної Азії. Регіон характеризується високим ростом рівня захворюваності на ВІЛ-інфекцію та високим рівнем смертності, від захворювань, зумовлених СНІДом. На сьогодні майже кожен 10-й ВІЛ-інфікований українець мешкає у м. Києві.

Оціночна кількість людей, які живуть з ВІЛ, у м. Києві із населенням 2,8 млн. налічує 24 тисячі осіб, з яких станом на 01.01.2016 перебувають під медичним наглядом 11,7 тисяч осіб, тобто лише половина від оціночної кількості. За оцінками щороку у столиці інфікуються ВІЛ близько 3 тисяч людей різних вікових категорій та обох статей. За останній час особливої актуальності проблема ВІЛ/СНІДу набула для жінок фертильного віку та чоловіків, які мають високий ризик інфікування ВІЛ статевим шляхом.

Епідемія ВІЛ/СНІДу у м. Києві є концентрованою і до 2011 року включно поширювалась переважно серед осіб з груп підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ, оціночна чисельність яких становить близько 70 тисяч, у тому числі:

- ✓ ЛВІН (люди, які вживають ін'єкційні наркотики) - **33300** осіб
- ✓ РКС (робітники комерційного сексу) - **10000** осіб
- ✓ ЧСЧ (чоловіки, які мають секс з чоловіками) - **24300** осіб

За оціночними даними 15 тисяч з них є інфікованими ВІЛ. Ризикова сексуальна поведінка призвела до стрімкого поширення ВІЛ статевим шляхом, внаслідок чого, починаючи з 2012 року, більшість випадків інфікування з числа осіб, які були взяті під медичний нагляд, обумовлена незахищеними сексуальними контактами.

Протидія епідемії ВІЛ/СНІД передбачає до 2021 року зосередження уваги на найбільш уразливих групах населення, мобілізацію ресурсів, забезпечення безперервного каскаду медичних і соціальних гендерно-чутливих послуг населенню, викорінення дискримінації у зв'язку із ВІЛ, посилення системи громадського здоров'я та використанню цих підходів для позитивних соціальних змін.

2. Місцеві політики (нормативно-правове підґрунтя) для забезпечення сталості послуг профілактики.

Рішенням III сесії VIII скликання Київської міської ради від 8 грудня 2016 року N 538/1542 була затверджена Міська цільова програма протидії епідемії ВІЛ-інфекції на 2017 - 2021 роки. Головна мета реалізації у м. Києві заходів в рамках глобальної ініціативи Стратегія Фаст Трек у великих містах - забезпечити максимальне виявлення та охоплення людей, які живуть з ВІЛ, специфічним лікуванням (антиретровірусною терапією), що дозволяє досягнути припинення розмноження ВІЛ в організмі людини та запобігти передачі вірусу від людини до людини. Такий підхід дозволяє розглядати антиретровірусну терапію не лише як засіб лікування, але й як ефективний засіб профілактики інфікування ВІЛ.

Міська цільова програма протидії епідемії ВІЛ-інфекції на 2017 - 2021 роки (далі - Програма) на період до 2021 року в рамках досягнення цільових показників "90-90-90" за стратегією Фаст Трек передбачає реалізацію заходів, завдяки яким 90 % людей, що живуть з ВІЛ, будуть знати про свій ВІЛ статус, інші 90 %, які знають про свій ВІЛ статус, отримуватимуть антиретровірусне лікування і 90 % людей, які отримують лікування, матимуть вірусне навантаження, яке не визначається.

Програма передбачає досягнення мети шляхом реалізації п'яти основних завдань, а також забезпечення адміністрування та моніторингу виконання заходів в рамках глобальної ініціативи Стратегія Фаст Трек у великих містах, а саме:

1. Запобігання поширення ВІЛ серед ключових груп населення.
2. Охоплення населення послугами консультування і тестування на ВІЛ (КіТ), насамперед представників груп підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ
3. Залучення до системи медичного нагляду людей, які живуть з ВІЛ
4. Охоплення людей, які живуть з ВІЛ, антиретровірусною терапією
5. Досягнення високої ефективності лікування у людей, які живуть з ВІЛ та отримують антиретровірусну терапію

Міська цільова програма протидії епідемії ВІЛ-інфекції на 2017 - 2021 роки спрямована на реалізацію Стратегії розвитку міста Києва до 2025 року, а саме: пріоритетного сектора міського розвитку "Охорона здоров'я", насамперед в частині поширення можливостей для своєчасного виявлення та профілактики захворювань, а також забезпечення якісної та доступної медицини в м. Києві.

Протидія епідемії ВІЛ/СНІД передбачає до 2021 року зосередження уваги на найбільш уразливих групах населення, мобілізацію ресурсів, забезпечення безперервного каскаду медичних і соціальних гендерно-чутливих послуг населенню, викорінення дискримінації у зв'язку із ВІЛ, посилення системи громадського здоров'я та використанню цих підходів для позитивних соціальних змін.

Основними завданнями Програми є:

- підвищити результативність діючих профілактичних програм в частині виявлення ВІЛ-інфекції;
- підвищити рівень охоплення людей, які вживають ін'єкційні наркотики замісною підтримувальною терапією та підвищити стійкість програми;
- збільшити охоплення населення м. Києва тестуванням на ВІЛ-інфекцію у першу чергу за рахунок наближення послуг населенню та широкого застосування швидких тестів;

- виявити та взяти під медичний нагляд 11,5 тисяч людей, інфікованих ВІЛ;
- залучити до антиретровірусною терапії 14,1 тисяч людей та підвищити до 81,4 % (від оціночної чисельності) рівень охоплення лікуванням;
- досягти 90 % ефективності антиретровірусною терапії у людей, які її отримують, що дозволить досягти суттєвого прогресу у припиненні поширення ВІЛ-інфекції у м. Києві та закласти підґрунтя до елімінації ВІЛ до 2030 року.

Основні показники програми з урахуванням глобальної ініціативи Стратегія Фаст Трек у великих містах:

90 % людей, що живуть з ВІЛ у м. Києві, знатимуть про свій ВІЛ статус (залучення до системи медичного нагляду людей, які живуть з ВІЛ);

90 % людей, які знають про свій ВІЛ статус, отримуватимуть антиретровірусне лікування (охоплення людей, які живуть з ВІЛ, антиретровірусною терапією);

90 % людей, які отримують лікування, матимуть ефективне лікування, що виражатиметься у не визначальному вірусному навантаженні.

3. Фінансування запровадження послуг з профілактики ВІЛ/ПСШ

Розширення охоплення програмами профілактики ВІЛ представників груп підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ та їх статевих партнерів, а також ув'язнених, зазначено у пункті 10 плану заходів реалізації Програми. Якщо говорити про забезпечення ЛВІН профілактичними послугами, то вони виділені окремим пунктом та мають чітке визначення підходів до їх надання, а саме:

10.3. Забезпечення надання людям, які вживають ін'єкційні наркотики (ЛВІН) комплексних профілактичних послуг, рекомендованих Всесвітньою організацією охорони здоров'я та Об'єднаною програмою Організації Об'єднаних Націй з урахуванням кращого світового досвіду:
--

- на базі громадських організацій та аутрич-маршрутах
- у мобільних пунктах
- на базі аптечних закладів
- у закладах охорони здоров'я
- на базі центрі інтегрованої допомоги

Окрім цього, завдання Програми передбачають низку активностей, серед яких зокрема, це:

- ✓ Забезпечення охоплення ЛВІН програмами замісної терапії
- ✓ Забезпечення соціального супроводу ЛВІН у програмах замісної терапії
- ✓ Забезпечення збору та утилізації використаних шприців, отриманих від ЛВІН на пунктах обміну шприців
- ✓ Закупівля та монтаж утилізаційного обладнання для забезпечення централізованої утилізації використаних шприців
- ✓ Забезпечення, зокрема через механізм соціального замовлення, доступу ЛВІН до послуг у центрах ресоціалізації та реабілітації
- ✓ Забезпечення впровадження та функціонування інноваційної моделі надання послуг ЛВІН з профілактики та лікування ВІЛ на базі КМКНЛ "Соціотерапія" (створення центру інтегрованих послуг), в т.ч. проведення скринінгу на ВІЛ швидкими тестами
- ✓ Закупівля спеціалізованого автотранспорту для створення мобільних пунктів надання комплексних послуг особам, які мають підвищений ризик інфікування ВІЛ.

Попри візуальну привабливість майже повного переліку профілактичних послуг для ЛВІН, зазначених у Програмі, є певні ризики того, що дані послуги отримають ресурсне забезпечення за кошти міського бюджету після завершення гранту Глобального фонду, адже на їх реалізацію Програмою взагалі не передбачені ресурси. Виконавцем таких послуг у Програмі зазначені НУО, які будуть залучати інші джерела фінансування (як це зазначено у плані заходів реалізації Програми).

4. Рекомендації регіональному координатору

На підставі проведеного аналізу, з огляду на те, що здебільшого місцеві політики у сфері профілактики ВІЛ сформовані у форматі Міської цільової програми протидії епідемії ВІЛ-інфекції на 2017 – 2021 роки, з огляду на забезпечення перехідного періоду фінансування та те, що запровадження медико-соціальних послуг для УГ здійснюється виключно за рахунок ресурсів Глобального фонду та інших міжнародних та національних донорських організацій, потрібно посилити участь представників спільноти ЛВІН у процесах реалізації міських політик у сфері протидії ТБ та ВІЛ/СНІДу.

Для цього регіональному координатору потрібно здійснити:

1. Проаналізувати існуючі консультативно-дорадчі органи виконавчої влади, які координують діяльність у сфері громадського здоров'я, захисту прав уразливих груп, взаємодії та комунікацій з громадськістю.

2. Увійти до складу міської ради з питань протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу, координаційної ради з питань розвитку громадянського суспільства та/або інших консультативно-дорадчих органів виконавчої влади.

3. Виступити з ініціативою розробки та затвердження змін до Міської соціальної програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу в Київській області на період 2019-2021 роки.

4. Забезпечити системний моніторинг та оцінку якості профілактичних послуг для УГ силами спільноти ЛЖН шляхом налагодження партнерства з НУО та державними закладами та установами, які надають медико-соціальні послуги УГ населення.

5. Налагодити співпрацю з регіональними ЗМІ щодо висвітлення питань, які стосуються невирішених проблем спільноти людей, які вживають наркотики.

6. Забезпечити моніторинг та контроль за станом виконання Плану заходів реалізації Програми подолання ВІЛ в місті Києві: ініціювання публічних обговорень, винесення питань на засідання міської ради з питань протидії туберкульозу та ВІЛ/СНІДу, надсилання запитів на інформацію до державних закладів та установ тощо.

Консультант проекту

О.С. Загребельний